
LIETUVOS FINANSŲ SISTEMOS YPATUMAI

Marta Vorobjova*, Jekaterina Kartašova**

*Mykolo Romerio universitetas Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas
Bankininkystės ir investicijų katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 8 5 2714550
El. paštas: jkartasova@mruni.eu, mavorobjov@mruni.eu*

Anotacija. Moksliniame darbe išanalizuota Lietuvos finansų sistema, įvertinti Lietuvos finansų sistemos ypatumai Latvijos, Estijos ir Lenkijos kontekste. Apibrėžti šalių finansų sistemos struktūros skirtumai, apibendrinus tyrimo rezultatus pateiktos išvados. Darbas sudarytas iš trijų pagrindinių dalių. Pirmoje šio darbo dalyje, remiantis įvairiais moksliniais šaltiniais, yra analizuojama ir apibrėžiama finansų sistemos samprata, jos struktūros modeliai bei pagrindinės funkcijos. Antroje šio darbo dalyje pateikiama Lietuvos finansų sistemos ypatumų tyrimo metodologija ir jos pagrindimas. Trečia tiriamojo darbo dalis skirta šalių finansų sistemos ypatumų vertinimui, ypatumų išskiriami šiame tyrime pasirinktos trys pagrindinės finansų sistemą apibūdinančios dimensijos: 1) finansų sistemos dydis arba finansinis gylis; 2) finansų sistemos efektyvumas; 3) finansų sistemos pasiekiamumas. Taip pat analizuojama ir vertinama bendra šalių priežiūrinė veikla, finansinių tarpininkų ir finansų rinkų sandara, pateikiamos esminės tiriamojo darbo išvados.

Pagrindinės sąvokos: finansų sistema, finansų sistemos ypatumai, finansiniai tarpininkai, finansų rinkos.

ĮVADAS

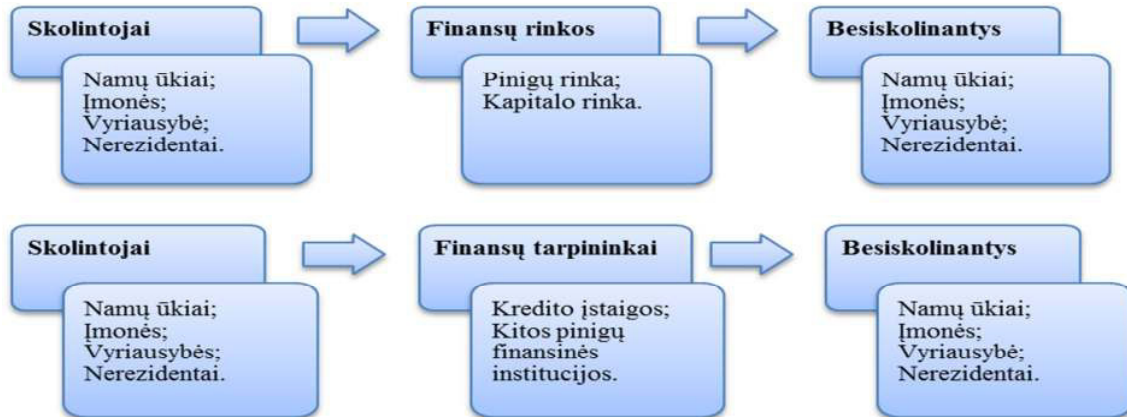
Finansų sektorius yra svarbi šalies ekonomikos dalis. Tai sistema, susidedanti iš finansinių dalyvių, tarp kurių Lietuvoje dominuoja bankai. Finansų sektoriaus pagrindinė funkcija yra surinkti ir tinkamai panaudoti finansinius išteklius, taip pat skatinti ekonomikos augimą. Finansų sistema finansuodama pramonės ir paslaugų sektorius daro įtaką šalies bendrajam vidaus produktui (BVP), o taip pat šalies ekonomikai. Finansų sektorių galima traktuoti kaip sistemą finansų tarpininkų, teikiančių taupymo, kreditavimo, saugumo, investavimo ir kitas paslaugas. Taip pat, finansų sektoriaus veiklą galima vadinti ekonominės plėtros rezultatu arba priežastimi, kuri turi didelę įtaką ūkio augimui. Mokslinėje literatūroje dažnai nagrinėjamas finansų sektoriaus ir ekonomikos augimo ryšis. Gerai išsivystęs finansų sektorius, kuris tinkamai atlieka lėšų paskirstymo, taupymo, mokėjimo ir kitas funkcijas, skatina ekonomikos augimą. Pažymėtina, kad nuo šalies finansų sektoriaus išsivystymo laipsnio priklauso mažų ir vidutinių įmonių plėtra. Todėl labai svarbu suvokti, kas yra finansų sistema, žinoti kokios grandys ją sudaro, kokie finansiniai dalyviai dominuoja. Nuo šalies finansų sistemos struktūros pasirinkimo priklauso šalies ekonomikos augimas. Taigi,

suvokiant finansų sistemos struktūros bei veiklos svarbą, šiame darbe nagrinėjamas finansų sistemos apibrėžimas, finansų sistemos struktūra, galimi modeliai ir jos dalyviai. Trumpai aptariamos kiekvieno finansų sistemos dalyvio funkcijos ir įtakos dalis ekonomikos augimui. Išgryninamos finansų sistemos funkcijos, remiantis įvairių mokslininkų nuomone. Siekiant išsiaiškinti, kokiais finansų sistemos ypatumais vis dėlto išsiskiria Lietuva buvo atliktas tyrimas, kurio metu buvo lyginamos Lietuvos ir kaimyninių šalių – Latvijos, Estijos ir Lenkijos finansų sistemos struktūros. Detaliai nagrinėjamos minėtų šalių pagrindinės finansų sistemos grandys – finansų institucijos, finansų rinkos. Tyrimo metu naudojami tiek Lietuvos, tiek kaimyninių šalių statistiniai duomenis, pagrindiniai rodikliai bei teisės aktai, kuriuos skelbia arba viešina minėtų šalių centriniai bankai arba tos šalies priežiūros institucijos. Tyrimo **problema** – kokie pagrindiniai Lietuvos finansų sistemos ypatumai? Tyrimo **tikslas** – išanalizavus Lietuvos, Latvijos, Estijos, Lenkijos finansų sistemas, nustatyti Lietuvos finansų sistemos ypatumus.

Tyrimo **metodai** – mokslinės literatūros analizė, grindžiama lyginamuoju aspektu bei sisteminimo, klasifikavimo ir apibendrinimo metodais. Statistinių duomenų bei teisės aktų analizė. Tyrimas atliekamas taikant statistinės analizės (aritmetinis vidurkis, sistemos dydžio, efektyvumo, pasiekiamumo rodikliai) bei grafinės analizės metodus.

FINANSŲ SISTEMOS TEORINIAI MODELIAI

„Finansų sistema – tai finansų rinkų ir institucijų, finansinių priemonių, taisyklių ir metodų visuma“ (Mačerinskienė I. ir kt., 2013). Taip pat mokslinėje literatūroje finansų sistema apibrėžiama kaip ekonominiai piniginiai santykiai, kurių dėka sudaromi, naudojami ir kontroliuojami pinigų fondai, visuma. Kitais žodžiais tariant, finansų sistema - tai įmonių, gyventojų ir valstybės pinigų fondų sudarymo, naudojimo ir kontroliavimo formų bei metodų visuma. Pažymėtina, kad finansų sistemą sudaro dvi grandys: centralizuoti finansai - valstybės finansai ir decentralizuoti finansai - įmonių ir namų ūkių finansai. Minėtos pagrindinės finansų sistemos dalys yra būdingos bet kurios valstybės finansų sistemai, tačiau išsamesnis finansų sistemos detalizavimas priklauso nuo valstybės vykdomos ekonominės politikos. Finansų sistema gali būti traktuojama kaip institucinė sistema, per kurią namų ūkiai, įmonės ir Vyriausybės gauna finansavimą bei investuoja lėšas (žr. 1 pav.).

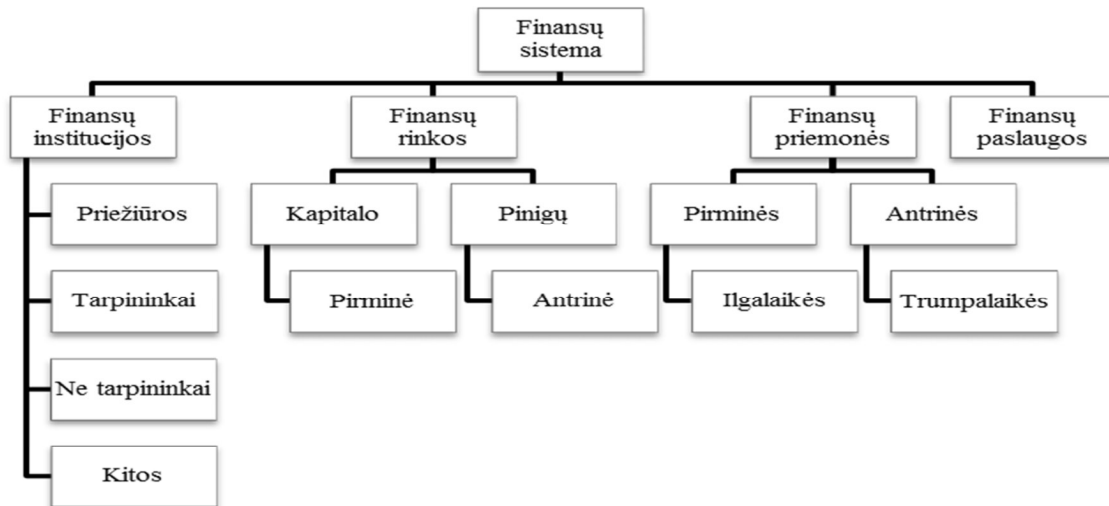

Šaltinis: <http://www.ecb.eu/mopo/eaec/structure/html/index.en.html>

1 pav. ES šalių finansų sistemos schema

1 pav. yra pavaizduotos finansų sistemos grandys, taip pat galima pastebėti du finansų paskirstymo būdus, tiesioginį bei netiesioginį. Netiesioginis būdas atspindi lėšų paskirstymą per finansinius tarpininkus, tokius kaip visos kredito įstaigos, kitos pinigų finansinės institucijos. Tiesioginis būdas apima lėšų paskirstymą nedalyvaujant jokiems finansų tarpininkams. Skolintojas ir besiskolinantis tiesiogiai dalyvauja finansų rinkose.

Plačiau nagrinėjant finansų sistemos struktūrą, pateikiama schema (žr. 2 pav.), kuri apima visas finansų sistemos grandis.

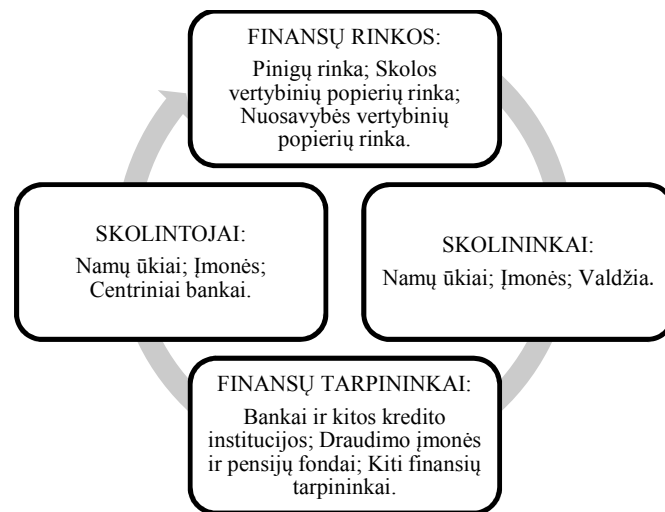

Šaltinis: parengta pagal Greenbaum ir Takor 2007

2 pav. Finansų sistemos struktūra pagal finansinius tarpininkus

Kaip matome (žr. 2 pav.), finansų institucijos yra viena iš keturių finansų sistemos sudedamųjų dalių. Be finansų institucijų, finansų sistemą taip pat sudaro finansų rinkos,

finansinės priemonės ir paslaugos. Būtina paminėti, kad finansų sistemoje veikia keturių tipų finansų institucijos, tai priežiūros institucijos, tarpininkai, ne tarpininkai ir kitos institucijos. „Finansų institucijos yra tokios organizacijos, kurios priima indėlius ar kitais būdais akumuliuoja laisvas lėšas iš lėšų tiekėjų (perteklinių vienetų) ir po to skolina šias lėšas kitiems, arba investuoja juos deficitiniams vienetams“ (Kancerevyčius G., 2006, p. 64). Franklin Allen, Angela Maddaloni nagrinėjant Europos, Jungtinės Amerikos Valstijų, Azijos finansų sistemos struktūras, sukūrė bendrą modelį, kuriuo vadovaujasi minėti pasaulio blokai (žr. 3 pav.).

Šaltinis: parengta autorės pagal Allen ir Maddaloni, 2004

3 pav. Finansų sistemos struktūra pagal skolinimosi procesą

Allen ir Maddaloni (2004) pateiktas modelis iliustruoja galimus skolinimo būdus, kurių procese ir dalyvauja visi finansų sistemos dalyviai, tokie kaip finansų rinkos, finansų institucijos (tarpininkai), skolintojai ir skolininkai bei netiesiogiai finansų priemonės ir produktai. Matome, kad skolininkai gali skolintis per finansų rinkas, kurios yra pinigų, skolos vertybinių popierių ir nuosavybės vertybinių popierių, o taip pat per finansų institucijas arba tarpininkus, tokius kaip bankai ir kitos kredito institucijos ir t.t. O jau finansų tarpininkai ir minėtos finansų rinkos disponuoja skolininkų lėšomis, skolininkai gali būti įmonės, valdžia ir namų ūkiai. Tuo tarpu, Balkevičius (2012), Schoenmaker ir Wagner (2012), Deltuvaitė (2009), akcentuoja finansiniai tarpininkus, kaip pagrindinę finansų sistemos struktūros dalį. O Gudonytė ir Tvaronavičienė (2012), Adarov ir Tchaidze (2011), Danilenko (2009) pažymi finansų rinkos svarbą, laikant ją pagrindinę finansų sistemos grandimi. Kiti autoriai (Beck ir Demirgüe-Kunt, 2009, Ayadi ir kt., 2008, Allen ir kt., 2005), teigia, kad finansų sistemos

struktūrą sudaro finansiniai tarpininkai ir finansų rinkos. Tačiau kiekvienas autorius pažymi finansų sistemos struktūros svarbą. Jų nuomone, finansų sistemos struktūra yra svarbi dėl trijų priežasčių: efektyvumo, stabilumo ir pinigų politikos perskirstymo kanalų. Kiekviena valstybė turi savo išsivystymo lygį. Jį lemia sistemos pasirinkimas, ar sistema yra pagrįsta bankais (angl. bank-based) kitaip vadinama kontinentinė, ar pagrįsta rinka (angl. market based) kitaip vadinama anglosaksiška. Vakarų Europoje - Vokietijoje, Prancūzijoje bei Japonijoje veikia sistema pagrįsta bankais, o tai reiškia, kad bankai atlieka pagrindines funkcijas: aprūpina įmones finansiniais resursais, tarpininkaudami rinkose atlieka operacijas ir t.t. Pažymėtina, kad tokios finansų rinkos nėra labai likvidžios, jos mažesnės ir ne tokios skaidrios. Allen ir kt. (2005) akcentuoja, kad D. Britanijoje, JAV, Suomijoje, Švedijoje ir Nyderlanduose naudojama kita sistema, kuri yra likvidesnė, skaidresnė ir labiau išvystyta. Ši sistema pagrįsta atvira finansinių instrumentų apyvarta ir rinka, pritraukia didesnę dalį finansavimo. Siekiant įvertinti anglosaksiško ir germaniško finansų sistemos modelių skirtumus, minėti modeliai buvo palyginti pagal tokius kriterijus: finansinių instrumentų įvairovė, akcininkų pobūdis, orientacija į tikslus, akcininkų interesai ir t.t. (žr. 1 lent.).

1 lentelė. Anglosaksiško ir germaniško finansų sistemos modelio palyginimas

Kriterijus	Anglosaksiškas modelis	Germaniškas modelis
Finansinių instrumentų įvairovė	Didelė	Menka
Akcininkų pobūdis	Smulkus	Stambūs
Orientacija į tikslus	Trumpalaikiai	Ilgalaikiai
Akcininkų interesai	Fragmentiškas	Konsoliduotas
Pagrindinis akcininkų tipas	Laikini	Nuolatiniai
Naudojama informacija	Išorinė	Išorinė ir vidinė

Šaltinis: parengta autorės, pagal Allen ir kt., (2005).

Taigi, vienose šalyse finansų sistema yra daugiau paremta finansų rinkomis, kitose – finansinių institucijomis (komerciniais bankais). Pasaulio praktika rodo, kad susiformavusi sistema priklauso nuo istoriškai susiklosčiusių aplinkybių, nuo investavimo tradicijų, kultūros ir kitų ekonominių bei finansinių veiksnių. Pažymėtina, kad finansų sistema šiuolaikinėje ekonomikoje atlieka šias pagrindines funkcijas: kaupimo funkcija, vertės išsaugojimo funkcija, likvidumo funkcija, rizikos funkcija, atsiskaitymo funkcija, reguliavimo funkcija. „Svarbiausia iš pagrindinių finansų sistemos funkcijų – perskirstyti lėšas iš tų, kurie jas kaupia, tiems, kurie jas skolinasi“ (Mačerinskienė I. ir kt. 2013, p. 25), šią funkciją dažniausiai atlieka finansiniai tarpininkai.

FINANSŲ SISTEMOS YPATUMŲ TYRIMO METODOLOGIJA

Nagrinėjant mokslinę literatūrą, buvo pastebėta, kad finansų sistemos plėtros, struktūros bei vertinimo problematika yra labai populiarūs užsienio autorių darbuose.

2 lentelė. Empiriniuose tyrimuose analizuojami finansų sistemos vertinimo veiksniai ir rodikliai

Autoriai	Veiksniai	Rodikliai
Beck ir kt., 2008.	Keturių finansinės plėtros „savybės“: dydis, pasiekiamumas, efektyvumas, pagrįstumas.	Bankų dydis (indėliai, kreditai, visas turtas, %BVP), Bankų efektyvumas (NIM/turtas; veiklos sąn./turtas; banko sprendai), bankų pasiekiamumas (bankomatų sk.; indėlių sk.; bankų filialų sk. gyventojui). Institucinių investuotojų dydis (pensijų fondų, draudimo kompanijų, investicinių fondų ir visų institucinių investuotojų Turtas/BVP); Akcijų rinkos dydis (rinkos kapitaliz., prekybos vertė; naujai išleistos akcijos/BVP), akcijų rinkos efektyvumas (apyvarta; kainų kintamumas). Akcijų rinkos pasiekiamumas (listinguojamų įmonių sk. gyventojui; 10 didžiausių įmonių rinkos kapitaliz.). Obligac. rinkos dydis (viešo ir privataus sektoriaus oblig. Emisijos/BVP); Oblig. rinkos efektyvumas (viešo ir privataus sektoriaus oblig. apyvarta).
Jasienė, 2010.	Akcijų indeksai ir makroekonominiai veiksniai.	Akcijų indeksų ir vienos nakties palūkanų normų priklausomybė. Makroekonominiai veiksniai : vartotojų kainų indeksas, infliacija, BVP, valdžios sektoriaus bendroji skola, nedarbo lygis.
Beck, Demirgüç-Kunt, 2009.	Finansų sistemos dydis, struktūra, efektyvumas bei stabilumas; Globalizacijos veiksniai.	Bankų dydis : CB turtas/BVP, komerc. Bankų turtas/BVP, kitų fin. institucijų turtas/BVP. Efektyvumas : kreditai/indėliai; veiklos sąn./turtas; išlaidos/pajamos. Struktūra – trijų didž. bankų turtas/visas turtas. Pelningumas : ROE, ROA; Stabilumas – Z indeksas. Globalizacija : Tarptautinė skola/BVP, tarptautinės paskolos iš nerezidentų bankų/BVP, piniginiai pervedimai/BVP, ofšoriniai indėliai/vietiniai indėliai.
Čihák ir kt., 2012.	Finansų institucijų ir rinkos finansinis gyvis, pasiekiamumas, efektyvumas, stabilumas.	Gylis – privat.sekt. kreditas/BVP; nebankinių fin. instit. turtas/BVP; Pasiekiamumas – 1000 gyvent. Bankų sk.; kreditus turinčių įmonių %; 10 didž. įmonių kapitalizacija; 10 didž. įmonių apyvarta, vyriausybės obl. pajamingumas; vietinės obl./visos obligacijos. Efektyvumas : veiklos sąn./turtas; išlaidos/pajamos.
Yartey, 2008	Instituciniai ir makroekonominiai veiksniai.	Akcijų rinkos plėtra (Kapitalizacija/BVP); pajamų lygis (BVP gyventojui); bankų plėtra (vietinis kreditas/BVP); akcijų rinkos likvidumas (apyvarta/BVP); makroekonominiai (reali palūkanų norma; infliacija);
Ayadi ir kt., 2008	Bankų ir akcijų rinkos dydis ir efektyvumas; ekonomikos augimas; ekonominė laisvė.	Finansinio tarpininkavimo dydis (bankų turtas/CB turtas; likvidūs įsip./BVP; indėliai/BVP); finansų tarpininkų aktyvumas ir efektyvumas (kreditai komerc. bankuose/BVP; kreditai fin. institucijose/BVP); akcijų rinkos dydis, efektyvumas (Cap/BVP; apyvarta/BVP); ekonomikos augimas (pajamų gyventojui augimas); ekonominė laisvė (Heritage Foundation/Wall Street Journal indeksas)
Urbšienė, 2012	Daugiadimensiniai globalizacijos indeksai ir ekonominiai veiksniai.	Daugiadimensiniai indeksai (G; Kearney/FP; KOF; MGI; CSGR); ekonominiai : (Užsienio prekybos apyvarta/BVP; Šalies eksportas/pasaulio eksportas); Finansų rinkos (Kapitalo srautai/BVP; Užsienio valiutos apyvarta); Industrializacija (Darbo jėga pramonėje/visa darbo jėgoje; Miesto gyvent./ kaimo gyvent.); Pajamų vienodėjimas (vid. gyvent. pajamų palyginimas su lyginamosiomis pajamomis).

Šaltinis: sudaryta autorės, pagal Beck ir kt. (2008), Beck, Demirgüç-Kunt (2009), Čihák ir kt.(2012), Ayadi ir kt.(2008), Jasienė (2010), Yartey (2008), Urbšienė, (2012).

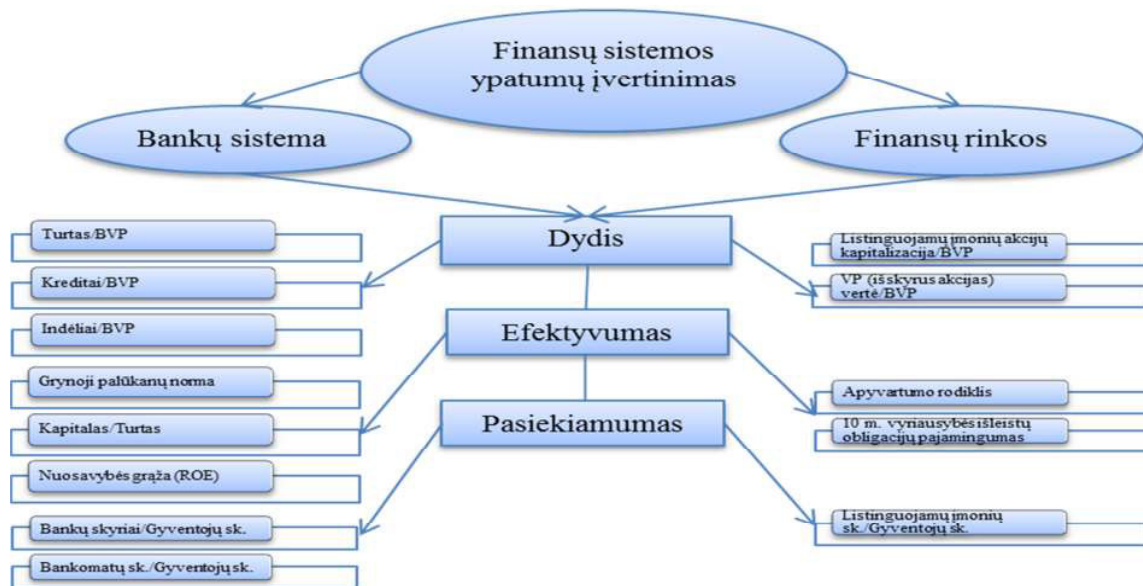

Užsienio autorių empiriniuose tyrimuose dažniausiai atliekama šalių finansų sistemos dalių analizė pasirinktu laikotarpiu. Remiantis užsienio autorių minėtos tematikos darbų mastu, galima daryti išvadas, kad finansų sistemos struktūra, plėtra yra aktualūs tyrimo objektai. Visi autoriai savo darbuose atlikdami finansų sistemos analizę, pirmiausia skiria dėmesį šalies finansų sistemos struktūrai.

Siekiant išsiaiškinti kokius rodiklius dažniausiai naudoja tiek užsienio, tiek Lietuvos autoriai, tiriant finansų sistemą arba atskiras jos dalis, buvo išanalizuoti mokslininkų empiriniai tyrimai. Analizės metu, buvo išskirti pagrindiniai rodikliai, kurie buvo naudojami šalies finansų sistemos vertinimui (žr. 2 lent.).

Remiantis tiek užsienio, tiek Lietuvos autorių moksliniais darbais, kuriuos buvo tiriamos finansų sistemos sudedamosios dalys bei bendrai finansų sistema, buvo pastebėta, jog autoriai naudoja didelę įvairovę finansų sistemos vertinimo rodiklių.

Siekiant įvertinti šalies finansų sistemos ypatumus bei pagrindines charakteristikas (dydis, efektyvumas, pasiekiamumas) naudojami rodikliai, kurie pateikti 4 paveiksle (žr. 4 pav.)

Šaltinis: parengta autorės, pagal Beck ir kt. (2008), Beck, Demirgüē-Kunt (2009), Čihák ir kt.(2012), Ayadi ir kt.(2008).

4 pav. Finansų sistemos ypatumų vertinimo modelis

Bankų sistemos dydžiui vertinti naudojami rodikliai: finansinių institucijų finansinis turtas/BVP, bankų išduoti kreditai/BVP, indėliai bankuose/BVP. Bankų sistemos efektyvumą nusako grynoji palūkanų marža (proc.), veiklos sąnaudų ir turto santykis, kapitalo ir turtas

santykis bei nuosavybės grąža (ROE). Bankų sistemos pasiekiamumui apskaičiuoti naudojami bankomatų, indėlių, bankų filialų skaičius gyventojui. Finansų rinkos dydis apibrėžia akcijų rinkos dydis (listinguojamų įmonių akcijų kapitalizacija/BVP, akcijų prekybos vertė/BVP) ir skolos VP rinkos dydis (VP (išskyrus akcijas)/BVP). Finansų rinkos efektyvumą parodo akcijų rinkos apyvartumo rodiklis ir skolos VP rinkos 10 metų trukmės metinis Vyriausybės obligacijų pajamingumas. Finansų rinkos pasiekiamumas įvertinamas santykiu - listinguojamų įmonių skaičius gyventojui. Į tyrimą įtraukta minėtų šalių finansų sistemos priežiūros institucijų veiklos analizė, kuri yra svarbus veiksnys finansų sistemos vystymuisi bei išskirtinių bruožų formavimuisi. Pagrindinių rodiklių, tokiu kaip, likvidumas, pelningumas, kapitalo pakankamumas ir t.t., įvertinimas yra taip pat aktualus analizuojant šalių finansų sistemas.

LIETUVOS, LATVIJOS, ESTIJOS IR LENKIJOS FINANSŲ SISTEMOS YPATUMŲ ANALIZĖ

Siekiant įvardinti Lietuvos finansų sistemos ypatumus, apskaičiuojami tyrimo metodinėje dalyje nurodyti rodikliai, apibrėžiantys šalies bankų sistemos dydį, efektyvumą ir pasiekiamumą. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos bankų sistemos dydis (žr. 3 lent.) apskaičiuotas remiantis statistiniais duomenimis.

3 lentelė. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos bankų sistemos dydis 2014 m.

Bankų sistemos dydis			
Šalis	Bankų turtas/BVP(%)	Kreditai/BVP(%)	Indėliai/BVP(%)
Lietuva	70,47	53,59	38,85
Latvija	122,17	74,65	40,70
Estija	105,69	87,33	68,65
Lenkija	91,02	64,03	56,90

Saltinis: Parengta autorės, remiantis statistiniais duomenimis.

Remiantis skaičiavimų rezultatais, matyti, kad Lietuvos bankų dydį nustatantys rodikliai yra mažiausi lyginant su kitų nagrinėjamų šalių rodikliais. Remiantis skaičiavimais, galima teigti, kad Lietuvos bankų sistema sudaro gana didelę dalį bendrojo vidaus produkto, tačiau lyginant su kitų šalių rezultatais, neturi absoliučios įtakos finansų sistemos veiklai. Taip pat, pastebėta, kad Lietuvos fiziniai ir juridiniai asmenys mažiau linkę skolintis bei laikyti indėlius bankuose.

4 lentelė. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos bankų sistemos efektyvumo įvertinimas 2014 m.

Bankų sistemos efektyvumas			
Šalis	Grynoji palūkanų norma (%)	Kapitalas/Turtas (%)	Bankų nuosavybės grąža (ROE), (%)
Lietuva	0,4	13,61	9,7
Latvija	0,25	9,59	6,0
Estija	0,25	12,83	14
Lenkija	2,00	14,09	10

Šaltinis: Parengta autorės, remiantis statistiniais duomenimis.

Vertinant Lietuvos bankų sistemos efektyvumą, matyti, kad nustatant grynąją palūkanų normą 0,4 proc. Lietuva taip neskatina skolinimosi kaip kitos Baltijos šalys. Lietuvos bankų kapitalo ir turto santykis yra didžiausias iš Baltijos regiono šalių. Lietuvos bankų nuosavybės grąžos rodiklis yra gana mažas lyginant su Estijos bankų rezultatu.

5 lentelė. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos bankų sistemos pasiekiamumo įvertinimas 2014 m.

Bankų sistemos pasiekiamumas		
Šalis	Bankomatų sk./gyventojų sk. (%)	Bankų skyrių sk./gyventojų sk. (%)
Lietuva	0,044	0,022
Latvija	0,057	0,017
Estija	0,066	0,010
Lenkija	0,048	0,039

Šaltinis: Parengta autorės, remiantis statistiniais duomenimis.

Apibendrinant apskaičiuotų rodiklių rezultatus, galima teigti, kad Lietuvos bankų dydį nustatantys rodikliai yra mažiausi lyginant su kitų nagrinėjamų šalių rodikliais. Lietuvos bankų sistema sudaro gana didelę dalį bendrojo vidaus produkto, tačiau neturi absoliučios įtakos finansų sistemos veiklai. Taip pat, pastebėta, kad Lietuvos fiziniai ir juridiniai asmenys mažiau linkę skolintis bei laikyti indėlius bankuose. Vertinant Lietuvos bankų sistemos efektyvumą, buvo pastebėta, kad nustatant grynąją palūkanų normą 0,4 proc. Lietuva neskatina skolinimosi kaip kitos Baltijos šalys. Lietuvos bankų kapitalo ir turto santykis yra didžiausias iš Baltijos regiono šalių. Lietuvos bankų nuosavybės grąžos rodiklis yra gana mažas lyginant su didžiausiu Estijos bankų rezultatu. Lietuvoje bankų skyrių pasiekiamumas yra geras, tačiau vertinant bankomatų prieinamumą gyventojui buvo pastebėtas bankomatų stygius.

Siekiant deramai palyginti ir įvertinti šalių finansų rinkas pateikiami rodikliai matuojantys finansų rinkos dydį, efektyvumą bei pasiekiamumą. Šalių finansų rinkos dydžio įvertinimas pateiktas 6 lentelėje.

6 lentelė. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos finansų rinkos dydžio įvertinimas 2014 m.

Finansų rinkos dydis		
	Akcijų rinkos dydis	Obligacijų rinkos dydis
Šalis/Rodikliai	Listinguojamų akcijų kapitalizacija/BVP (%)	VP(išskyrus akcijas) vertė/ BVP (%)
Lietuva	9,04	5,9
Latvija	3,77	6,2
Estija	9,90	3,04
Lenkija	36,03	4,2

Šaltinis: Parengta autorės, remiantis statistiniais duomenimis.

Lietuvoje akcijų rinka yra didesnė lyginant su skolos vertybinių popierių rinka, tai nurodo akcijų ir obligacijų rinkos dydžio rodiklių skaičiavimo rezultatai, listinguojamų akcijų kapitalizacija/BVP rodiklis siekia 9,04 proc., o VP (išskyrus akcijas) vertė/ BVP rodiklis - 5,9 proc.

7 lentelė. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos finansų rinkos efektyvumo įvertinimas 2014 m.

Finansų rinkos efektyvumas		
	Akcijų rinkos efektyvumas	Obligacijų rinkos efektyvumas
Šalis/Rodikliai	Apyvartumo rodiklis (%)	10 m. trukmės metinis Vyriausybės obligacijų pajamingumas (%)
Lietuva	4,2	2,50
Latvija	2,9	2,29
Estija	9,1	-
Lenkija	42,6	2,69

Šaltinis: Pasaulio bankas, www.investing.com, www.tradingeconomics.com, 2014 metų statistiniai duomenys.

Vertinant Lietuvos finansų rinkos efektyvumą, pastebėta, kad tiek akcijų rinkos tiek skolos vertybinių popierių rinkos efektyvumas nėra didelis lyginant su kitų šalių rezultatais. Analizuojant finansų rinkos pasiekiamumą (žr. 8 lent.) Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos šalyse, buvo naudojamas listinguojamų įmonių skaičiaus ir šalies gyventojų santykis.

8 lentelė. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos finansų rinkos pasiekiamumo įvertinimas 2014 m.

Finansų rinkos pasiekiamumas	
Šalis/Rodiklis	Listinguojamų įmonių sk./ šalies gyventojų sk. (%)
Lietuva	0,0011
Latvija	0,0015
Estija	0,0012
Lenkija	0,0022

Šaltinis: Parengta autorės, remiantis statistiniais duomenimis.

Apibendrinant finansų rinkos ypatumų vertinimo rodiklių rezultatus, matyti, kad Lietuvoje akcijų rinka yra didesnė lyginant su skolos vertybinių popierių rinka. Vertinant Lietuvos finansų rinkos efektyvumą, pastebėta, kad tiek akcijų rinkos tiek skolos vertybinių popierių rinkos efektyvumas nėra didelis lyginant su kitų šalių rezultatais. Remiantis finansų rinkos pasiekiamumą nustatančio rodiklio skaičiavimais, matyti, kad Lietuvos minėto rodiklio reikšmė yra mažiausia ir siekia vos 0,0011 proc.

IŠVADOS

Išanalizavus mokslinę literatūrą buvo pastebėta, kad finansų sistemos apibrėžimą mokslininkai traktuoja labai įvairiai, bet dauguma jų sutinka, kad finansų sistema tai mechanizmas, kuris turi tiesioginę įtaką šalies ekonomikos augimui. Finansų sistemą sudaro: finansinės institucijos, finansų rinkos, finansinės priemonės bei finansinės paslaugos. Kiti mokslininkai finansų sistemos struktūros pagrindinėmis dalimis vadina finansų rinkas, finansinius tarpininkus (bankus). Šalies finansų sistemos struktūra priklauso nuo pasirinkto finansų sistemos struktūros modelio, kuris gali būti pagrįstas bankais arba finansų rinkomis.

Lietuvos, Latvijos, Estijos bei Lenkijos finansų sistemos sandara yra panaši. Šalių finansiniame sektoriuje sėkmingai vykdo savo veiklą tie patys finansiniai dalyviai. Minėtose šalyse dominuoja bankų sektorius, nes jis sudaro didžiąją dalį šalies finansų sistemos turto. Analizuojant finansų rinkas, buvo pastebėta, kad Lietuvoje dominuoja nuosavybės vertybinių popierių rinka, Latvijoje – akcijų rinka nėra labai išvystyta, efektyviausiai veikia Estijos akcijų rinka. Lenkijos tiek akcijų, tiek obligacijų rinkos apimtis lyginant su Baltijos šalimis yra didesnė, tačiau akcijų rinkos efektyvumas neprilygsta Estijos rinkos rezultatui. Lietuvos bankų dydį nustatantys rodikliai yra mažiausi lyginant su kitų nagrinėjamų šalių rodikliais. Taip pat, pastebėta, kad Lietuvos fiziniai ir juridiniai asmenys mažiau linkę skolintis bei laikyti indėlius bankuose nei kitų šalių dalyviai. Vertinant Lietuvos bankų sistemos efektyvumą, buvo pastebėta, kad nustatyta grynoji palūkanų norma yra didžiausia iš Baltijos šalių. Lietuvoje bankų skyrių pasiekiamumas yra geras, tačiau vertinant bankomatų prieinamumą gyventojui buvo pastebėtas bankomatų stygius. Apibendrinant finansų rinkos ypatumų vertinimo rodiklių rezultatus, matyti, kad Lietuvoje akcijų rinka yra didesnė nei skolos vertybinių popierių rinka. Lyginant Lietuvos akcijų rinkos dydį su kitų šalių rezultatais, pastebėta, kad Estijos ir Lenkijos akcijų rinkos ženkliai didesnės. Tuo tarpu, Lietuvos obligacijų rinka yra reikšmingai didesnė Estijos bei Lenkijos skolos vertybinių

popierių rinkų. Vertinant Lietuvos finansų rinkos efektyvumą, pastebėta, kad tiek akcijų rinkos tiek skolos vertybinių popierių rinkos efektyvumas nėra didelis lyginant su kitų šalių rezultatais. Remiantis finansų rinkos pasiekiamumą nustatančio rodiklio skaičiavimais, matyti, kad Lietuvos minėto rodiklio reikšmė yra mažiausia ir siekia vos 0,0011 proc.

LITERATŪRA

1. Ayadi O.F. ir kt. Structural Adjustment, Financial Sector Development and Economic Prosperity in Nigeria. *International Research Journal of Finance and Economics*, 2008, Issue 15 - ISSN 1450-2887.
2. Akcijų rinkos apyvarta, 2014. <http://www.tradingeconomics.com/stocks>.
3. Akcijų rinkos pelningumas, 2014. <http://www.tradingeconomics.com/estonia/stock-market>.
4. Aleknevičienė V. Finansai ir kreditas. Vilnius: Enciklopedija, 2005. 272 p. - ISBN 9986-433-35-5.
5. Allen F., Maddaloni A. Financial system in Europe, USA and Asia// *Oxford review of economic policy* 2004, vol. 20, no. 4.
6. Allen F. ir kt. The African Financial Development Gap, 2010. <http://apps.eui.eu/Personal/Carletti/African%20Financial%20Development-5-13-10-final.pdf>.
7. Allen F. ir kt. The financial system of the EU 25, Finance Department The Wharton School University of Pennsylvania 2005. <http://fic.wharton.upenn.edu/fic/papers/05/0544.pdf>.
8. Andreff W. *Economie de la transition*, Breal Editions, 2007- ISBN 10: 2749501881.
9. Balkevičius A. Finansų sektoriaus raidos įtaka ūkio plėtrai. MRU, *Business Systems and Economics* No. 2 (2), 2012. - ISSN 2029-8234.
10. Bankomatų skaičius. Europos ATM apsaugos grupė (EAST). <https://www.european-atm-security.eu/content/files/ATM%20Numbers%2031-12-13.pdf>.
11. Bankų veiklos apžvalga 2014 m. // Lietuvos bankas. http://lb.lt/banku_apzvalga_2014_m.
12. Beck T. ir kt. Financial Institutions and Markets across Countries and over Time. The World Bank, 2009. <http://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1093/wber/lhp016?journalCode=wber>.
13. Bendra bankų sektoriaus informacija. Lietuvos bankų asociacija. <http://lba.lt/index.php?1307432770>.
14. Buckiūnienė O. ir kt. Lietuvos finansų sistema. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2003. 10 p. - ISBN 9955-557-26-5.
15. Buškevičienė E. *Viešieji finansai*. Kaunas: Technologija, 2006. 16 p. - ISBN 9955-250-16-X.
16. Danilenko S. Makroekonominių procesų poveikio akcijų rinkai tyrimas. *ECONOMICS & MANAGEMENT*: 2009. 14 - ISSN 1822-6515. <http://www.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/ekovad/14/1822-6515-2009-731.pdf>.
17. Deltuvaitė V. Koncentracijos įtakos bankų sistemos finansiniam stabilumui tyrimas. *KTU, Economics & Management*: 2009, 14. <http://www.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/ekovad/14/1822-6515-2009-156.pdf>.
18. Garbaravičius T., Kuodis R. Lietuvos finansų sektoriaus struktūra ir funkcionavimas. Lietuvos bankas, *Pinigų studijos* 2002. http://www.lb.lt/garbaravicius_3.
19. Gudonytė M., Tvaronavičienė M. Developed and Developing Capital Markets In Interaction: the Baltic Countries Economic Sector Indices in the Context of the World. *Business: theory and practice*. Vilnius : Technika, 2012 - ISSN 1822-4202.
20. Europos centrinio banko metų ataskaita, 2014. http://lb.lt/ecb_metu_ataskaita_2014.
21. Greenbaum S., Takor A. *Contemporary Financial Intermediation*, Second Edition. Academic Press Advanced Finance, 2007.
22. Kancerevyčius G. Finansai ir investicijos, 2006. p. 13- 164. Kaunas: Smaltijos leidykla.

23. Lankauskienė T., Tvaronavičienė M. Economic sector performance and growth: contemporary approaches in the context of sustainable development. Vilniaus Gedimino technikos universitetas, 2013. Vol 7, No 3(17), p. 355-374 – ISSN 1822-8038.
24. Mačerinskienė I. ir kt. Finansų rinkų įžvalgos. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidykla, 2013. <http://ebooks.mruni.eu/searchresults?option=content&keyword=finans%C5%B3+sistema&type=quick>.
25. Schinasi G. Safeguarding financial stability. Theory and practice. Washington, D.C.: International monetary funds, 2006 - ISBN 1-58906-440-2. http://www.sdmi.lsu.edu/wp-content/uploads/2011/12/safeguarding_financial_stability.pdf.
26. Urbšienė L. Globalizacija ir jos įtaka Lietuvos finansų rinkai. VU, 2012. http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2012~D_20121227_090756-57216/DS.005.1.01.ETD.
27. Valstybių akcijų rinkos kapitalizacija. Pasaulio bankas. <http://data.worldbank.org/indicator/CM.MKT.LCAP.CD>.

PECULARITIES OF LITHUANIA'S FINANCIAL SYSTEM

Marta Vorobjova*, Jekaterina Kartašova*
Mykolas Romeris University

Summary

The article analyzes the Lithuanian financial system in order to assess the financial characteristics of the Lithuanian system in comparison to Latvian, Estonian and Polish systems. In this work the structure of the domestic financial system is defined. Obtained results and relevant differences are highlighted and summarised. The article consists of three main parts. In the first part of this work the concept of the financial system is defined and analyzed. Also, there are presented various structure models of financial systems and its main functions. In the second part there is described the financial system research methodology and its rationale.

The third part of work is devoted to the domestic financial system characteristics. In order to differentiate the features of the financial system there are selected three main dimensions: 1) the size of the financial system or financial depth; 2) the efficiency of the financial system; 3) the availability of financial system. As well there analysed and evaluated the supervisory of countries activities, financial intermediaries and the structure of financial markets. In the end conclusions are given.

Keywords. financial system, financial system peculiarities, financial intermediaries, financial market.

Marta Vorobjova *, Finansų rinkų magistras, Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, Investicijų ir bankininkystės katedra. Mokslinių interesų sritys: finansų sistemos.

Marta Vorobjova *, Master of Financial Markets, Mykolas Rimeris university, Faculty of Economics and Financial Management, Department of Investment and Banking. Research interests: financial systems.

Jekaterina Kartašova**, daktarė, Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, Investicijų ir bankininkystės katedros docentė. Mokslinių interesų sritys: finansų elgsena, investavimas

Jekaterina Kartašova**, PhD, Mykolas Rimeris university, Faculty of Economics and Financial Management, Department of Investment and Banking, Associate Professor. Research interests: financial behaviour, investments.